

Namn att minnas

Jan-Olof Strandberg

"Fan ska vara teaterdirektör!" utropade redan salig Sjövall i Blanches "Ett resande teatersällskap" och många är väl de av hans efterföljare, som instämt i denna suck. Det gäller inte bara direktörerna för ambulerande teatertrupper utan väl så mycket direktörerna för de kungliga teatrarna. Operachefen har sedan länge varit en av de mest utsatta personerna i vårt offentliga liv, och Dramatenchefen har inte haft det nämnvärt mycket bättre.

Ändå har vi obestriddligen haft en rad inte bara distingerade och representativa utan också kompetenta Dramatenchefer praktiskt taget ända sedan "marmortemplet vid Nybropplan" togs i bruk.

Den nuvarande utgör inget undantag härvidlag. Men de många och välgrundade förhoppningar som knöts till Erland Josephson, liksom sin farbror Ragnar — en av företrädarna — själv dramatisk diktare och dessutom skicklig skådespelare, har tyvärr knappast infriats. I sin strävan att ställa sig in hos de skickliga samhällstillvänderna har han åtminstone tidvis näppeligen lyckats hålla repertoaren på en nivå som varit Dramaten värdig; inte nog med att programbladet under hans epok i allt för hög grad fått sin prägel av tokvänstern, det gäller vad värre är också programvalet. Erland Josephson har alltför ofta förfallit till den politiska mondänitet, som inte ens har ursäkten att vara inkomstbringande. Det är som han inte hade insett att all stor teater är och alltid varit "engagerad" och den omständigheten att en pjäs är "progressiv" inte är någon garanti för dess konstnärliga värde.

Nu är det alltså Jan-Olof Strandbergs tur att försöka sin lycka som Dramatenchef — om ett år. "Fan må vara teaterdirektör!" Det passar faktiskt utmärkt bra in på honom som gjort en av sina mest lysande prestationer som Mefistofeles i "Urfaust" och som av sina vänner beskrivs som "en snäll fan privat". Men kommer han att gå i Erland Josephsons fotspår även när denne gjort avsteg för att inte

säga snedsteg till vänster? Det är tydligen åtskilliga som fruktar för att Strandberg kommer att slå in på en ändå radikalare kurs än Josephson, vilken dock på senare år bemödat sig om en viss balans. Dessa farhågor verkar emellertid mycket överdrivna, inte bara därför att Strandberg förefaller att vara en mera självständig och artistiskt målmedveten natur än Josephson utan också och inte minst att döma av hans egna uttalanden.

I själva verket har den på sina håll som kvasirevolutionär ansedde Strandberg yttrat att situationen inom svensk teater ibland är ganska svår på grund av det sk politiska trycket, som kan gå ut över skådespelarnas vilja att uttrycka sig. "Det kan bli ett hinder för allt det spontana, som också behöver omhuldas. Det finns ju andra allmänna och allmängiltiga frågor än de renodlat politiska som också måste få komma fram. Om man inte accepterar detta utan envetet håller fast vid det politiska som bas snöper man teaterns uttrycksmöjligheter, vilket är ett problem på scenkolorna av i dag." Detta är klara verba med adress åt flera håll. Inte heller har Strandberg någon övertro på att teatern kan frälsa världen. På den punkten känner han sig som skeptiker. "Blir människorna bättre av teater, litteratur, konst, av det vi kallar kultur? Nej, världens kriser består och människorna är sig lika." Detta är snarast vad man skulle vilja kalla en gammal god konservativ synpunkt, som naturligtvis inte utesluter en brinnande kärlek till kultur och konstskapande. Även på privatlivets och privatmoralens område har Strandberg en lika otidsenlig inställning: "Jag tror på monogami som den lyckligaste samlevnadsformen. Kanske svår att genomföra men den enda möjligheten att skapa en trygghet som behövs för att vi skall kunna arbeta och utvecklas som människor och konstnärer ... Vi är i allmänhet ytterst lite av bohemer, oftast borgerliga i vår familjeuppfattning. De flesta skådespelare är mycket måna om att skydda hem och familj från offentlighet."

Det finns onekligen ganska många undantag som bekräftar denna regel, men till dem hör sannerligen inte Jan-Olof Strandberg. Han är väl en av de mest anonyma privatmänniskorna bland våra stora skådespelare. Han känner sig stark, har han sagt, därför att han känner trygghet i sitt hem och trofasthet mot sitt sätt att leva. Detta hans förhållningssätt är lika främmande för ostentation som opportunism. "Att säga sin mening. Att inte kryssa mellan olika, för tillfället gångbara åsikter. Ett ärlighetskrav." Trygghet, trofasthet, ärlighet ... Så talar inte våra salongsrevolutionärer, våra barbarrikadhjältar. Vi kan förmodligen vara ganska lugna för Dramatens framtid under Jan-Olof Strandbergs ledning. Det är inte för att inifrån rasera teatern som han åtagit sig chefskapet för den, om nu någon trodde det. Han är en nyfiken människa och tycker att uppgiften verkar spännande. Dessutom finns det väl ett visst mått av äregirighet med i bilden, tillstår han själv med sympatisk öppenhet. Nej, Jan-Olof Strandberg kommer inte att företa något attentat mot marmortemplet. Den idiotiska kritiken mot institutionsteatrarna har tvärtom alltid väckt hans vrede. "Varför skulle man bryta upp Dramaten för att ersätta den med en massa småteatrar? Det vore väl att utarma vårt kulturliv ..."

Jan-Olof Strandberg kommer från en frikyrklig familj med konstnärliga intressen; hans far var målare med altartavlor bland specialiteterna. Själv delade han som pojke sin fritid mellan söndagsskolan och scouterna. Men på gymnasiet i Södra latin väcktes hans teaterintresse av Palle Granditsky. Efter att ha spelat med i gymnasieföreningens uppsättning av Yeats "Timglasen" i Granditskys regi var Strandberg för alltid förlorad åt teatern. "Sen var det klippt", har han själv konstaterat.

När skolan var slut följde fyra år vid Uppsala stadsteater, därefter nio år vid Göteborgs, och då Strandberg på våren 1965 enga-

gerades vid Dramaten räknades han redan till vår skådespelareelit. Vid det här laget finns det väl knappast ett stipendium, en hedersbebyggelse inom teaternas värld som han inte fått motta: Thaliapris, Kritikerpris, O'Neillpris, Mobergpris ... men han har också fått motta sina kollegers förtroende. Han har under en lång period varit först vice ordförande och sedan ordförande i Svenska Teaterförbundet, han har ägnat sig åt Höstsol, stipendienämnder, arbetslöshetskassor, scenskolor, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares samarbetsnämnd och varit permanent delegerad i alla de förhandlingar där artisters intressen bevakas. "Han är en klippa", säger kamraterna.

Så karaktärsroller — snarare än "försteälskarroller" — har alltid varit hans specialitet. Ett axplock från de senaste åren: Didi i Becketts "Godot", Henrik i Gombrowicz "Vigseln", Mefistofeles i Goethes "Faust", Mackie Kniven i Brechts "Tolvskillingsoperan", Narren i Shakespeares "Trettondagsafton", titelrollen i Molières "Tartuffe", Den okände i Strindbergs "Till Damaskus". Hans storhet som skådespelare? Eftersom signaturen råkade ingå i den nämnd som för fem år sedan tilldelade Strandberg Thaliapriset må det kanske vara tillåtet att med instämmande citera en del av nämndens motivering: "Valet av Jan-Olof Strandberg ... har haft självklarhetens karaktär. I sin generation av svenska scenkostnärer intar han redan en central position, en rangställning bland de yppersta i kraft av sin konst, en ledarställning i kraft av sin öppna personlighet och sitt sociala patos."

Den enda reservation man skulle kunna tänka sig att inlägga mot Strandbergs val till Dramatenchef har formen av en förhoppning om att de administrativa sysslorna inte i alltför hög grad skall lägga hinder i vägen för hans fortsatta karriär som skådespelare — resp den regissörsbana han nyligen lyckosamt har påbörjat.